

ÎNVĂȚĂMÂNTUL JURIDIC ÎN CONTEXT INTEGRAȚIONIST EUROPEAN

*Andrei Smochină,
doctor habilitat în științe juridice,
profesor universitar, Chișinău*

Résumé

Le principe fondamental et la direction prioritaire de l'enseignement universitaire de la République de Moldovie c'est (devrait être) la réintégration dans le concept et le système éducationnel universitaire européen. La contribution culturelle et spirituelle, les aspects positifs de la réformation de l'enseignement juridique ces dernières 15 années, les impératifs sociaux économiques, ainsi que les exigences croissantes envers les juristes, imposées par le marché du travail, ont contribué à la réalisation d'une étude sur l'enseignement juridique de la République de Moldovie.

În Republica Moldova învățământul juridic este marcat de o distinctă tradiție și nu reprezintă un fenomen străin, atât din punct de vedere al principiilor și formelor de organizare a învățământului, cât și din perspectiva formelor concrete de activitate educațională. Învățământul și educația au fost dintotdeauna determinate social-istoric. Predilecția pentru edificarea unui concept universitar modern și calitativ reprezintă o prioritate națională.

Reforma învățământului juridic autohton demarează concomitent cu formarea Republicii Moldova ca stat suveran și independent, la 27 august 1991. Această realitate era dictată de imperativele timpului. În noua atmosferă, de renaștere spirituală și națională a țării, de revenire a dreptului moldovenesc în albia familiei de drept romano-germanice, învățământul juridic, după evenimentele din ultimul deceniu al secolului trecut, și-a restabilit statutul și prestigiul în viața societății, formulând principalele doleanțe în materie – promovarea unui învățământ juridic atractiv, competitiv, flexibil și transparent.

Primele legi și-au propus să abolească învățământul universitar de sorginte sovietică și să fundamenteze bazele învățământului juridic, inspirate din substanța celor occidentale. De menționat că ele reflectau, în primul rând, nu numai valorile străine, ci și valorile practicii Republicii Moldova, fapt ce impunea aplicarea unei alte dimensiuni axiologice asupra

învățământului juridic. Aceasta a fost condiționat, în principiu, de rolul pe care trebuia să-l exercite Dreptul în viața noastră.

Învățământul juridic în Republica Moldova este fidel rigorilor de integrare europeană, aspirând spre realizarea standardelor naționale de formare a juriștilor și fiind determinat de conținutul Legii Învățământului Republicii Moldova [2] și al Concepției politicii de cadre juridice, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova din 30 octombrie 2002 nr.1385. [3]

În esență, Legea învățământului pune bazele unei Construcții juridice. De semnalat faptul că ea exprimă considerentele generale, larg acceptate, care au și determinat principiul demnității umane – moralitatea.

Însă activitatea organelor statale centrale vizavi de amendarea, re-formularea și modificarea concepției învățământului juridic nici pe departe nu s-a finalizat și continuă până la reintegrarea organică a acestuia în sistemul învățământului universitar european, normalizarea vieții și activității universitare în țară. Îmbunătățirea perpetuă a legislației este necesară deoarece învățământul juridic nu este organizat static și nu poate rămâne imuabil, căci realitatea socială, din care face parte, evoluează fără întrerupere. Doar prin eforturi intelectuale se poate produce îmbunătățirea ascendentă a legislației.

Valorificând, o mare parte, din tradițiile democratice interbelice Republica Moldova și-a înscris parcursul pe Drumul European, asimilând, într-un mod care se impune a fi creator și adaptiv la relațiile din țara noastră, valorile europene. În acest context, învățământul juridic a obținut noi dimensiuni inovatoare.

O etapă importantă în armonizarea învățământului juridic autohton la standardele europene în materie este adoptarea **Sistemului European de Credite Transferabile**, începând cu anul universitar 2003-2004.[4]

În acest spațiu se impune a fi remarcat faptul că unul din fenomenele cele mai acute cu care se confruntă țara noastră rezidă în natura crizei învățământului. De menționat că în învățământul juridic se produc procese care necesită o analiză temeinică. Învățământul juridic este departe de integrarea în spațiul universitar unic, despre care amintesc documentele semnate de Ministerul Educației.[4] Aceste fenomene și tendințe, idei și fapte, menționate tacit, sunt cele mai importante fenomene cu care se confruntă învățământul juridic moldovenesc la etapa actuală.

- Mutațiile din societatea contemporană, în mod special democratizarea socială, au favorizat accesul, practic nelimitat al tinerilor, la studii universitare. Drept răspuns la demersul pentru o societate democratică și un stat bazat pe drept, a crescut

considerabil și numărul de candidați la rolul social de student în drept, iar concomitent cu aceasta și numărul cadrelor didactice universitare, investițiile în învățământul universitar în această perioadă fiind reduse; [5]

- Transformându-se în învățământ superior de masă imaginea facultăților de drept și interesul de a cunoaște legile s-a diminuat considerabil;
- Pericolul rezidă în faptul că tineretul, slab pregătit în instituțiile preuniversitare, a pierdut contactul cu trecutul și prezentul și se califică ca o pătură nouă de „tineri domni”, cultivând „parazitarea” și situându-se la nivel extrem de slab al culturii generale;
- Pregătirea juriștilor necalificați poate să influențeze negativ imaginea de ansamblu a dreptului;
- Accesul facil la studii universitare nu este însă atât o libertate și o garanție socială, cât mai ales o consecință a situației economice precare a universităților și a cadrelor didactice universitare, care, pentru a putea supraviețui, s-au oferit să-l înmatriculeze la studii pe orice tânăr dispus să achite taxa de studii. În consecință, s-a creat un decalaj major între cererea pentru servicii educaționale și oferta universităților, cât și între cerere și ofertă pe piața muncii. Astfel, universitatea modernă din Republica Moldova este forțată să-și desființeze propria identitate – cea de centru academic și științific – riscând să devină o instituție de prestare a serviciilor educaționale;
- S-a constatat [5] că orientarea școlară și profesională (OȘP) a studenților în drept, în toate instituțiile de învățământ juridic, se realizează sporadic, de la caz la caz, fără a fi coordonat de un concept educațional, altfel spus OȘP la facultățile de drept în Republica Moldova nu se efectuează. Adolescenții optează pentru profesia de jurist fără a fi ghidați de anumite criterii de alegere a profesiei: capacităților și aspirațiilor personale, piața muncii, caracteristicile profesiei, etc.
- Universitățile s-au transformat într-un teatru, pe scena căruia se perindă tot felul de personaje dezintegrate din punct de vedere moral și valoric, inapte să-și asume funcția de profesor.
- Unele dificultăți derivă din organizarea defectuoasă a procesului de studii. Dacă organizarea activității profesorilor este eronată, oricât de înaltă ar fi pregătirea profesorilor și oricât de bine ar fi ei intenționați, suprasolicitarea lor cu ore și cursuri le reduce din timpul rezervat pregătirii pentru lecții, seminare, etc. în dauna calității acestora;

- Trebuie să se stabilească și să se organizeze judicios proporția între numărul profesorilor din interiorul instituției și cei care vin în contact cu ei – studenții, deoarece stilul activității rectoratului constituie și un model de comparare ce exercită influență asupra imaginii instituției. Complexitatea acestor relații amplifică eficiența managementului educațional-universitar;
- Rămâne încă nesincronizată problema disciplinelor studiate, conținutul procesului de studii, esența învățământului juridic.

În această situație, formulăm, în mod firesc, eterna problemă: ce-i de făcut?

Va trebui eliminată această situație. Regulile trebuie respectate de toată lumea, dar cu precădere de cei care sunt implicați în exercitarea învățământului juridic.

- Instruirea în instituțiile de învățământ, de orice nivel, care pregătesc cadre juridice trebuie să se desfășoare doar în corespundere strictă cu standardele stabilite de Ministerul Educației, Tineretului și Sportului;
- Ținând cont de faptul că nu poate fi limitat dreptul individului la obținerea unei specialități, inclusiv de jurist, după cum nu li se poate interzice instituțiilor de învățământ să pregătească specialiști în domeniul dreptului, politica de cadre trebuie să prevadă studierea pieței în ceea ce privește necesitățile societății la capitolul cadre juridice, prognozarea și planificarea pregătirii acestor cadre. [3].
- Este importantă utilizarea aceluși potențial de care dispun instituțiile juridice din țară. Acest potențial, în pofida multor pierderi din ultimul timp, este încă impunător în două centre - lider – USM și ULIM, care dispun de profesori experimentați și talentați, mulți dintre ei activând în fruntea direcțiilor științifice din jurisprudență.
- Învățământul juridic trebuie realizat de oameni integri din punct de vedere moral, care să se plaseze deasupra tuturor preocupărilor și priorităților proprii, în interesul general, slujind cu abnegație binele societății. De aici derivă și ideea că acel care nu are vocație să facă acest lucru nu are ce căuta în viața universitară, iar cei care au demonstrat că nu posedă o asemenea vocație, trebuie să părăsească grabnic învățământul superior;
- Apare mai stringent ca niciodată problema ca la catedrele din sfera juridică să pătrundă și să activeze lectori tineri, care sunt profesioniști și să profeseze în exclusivitate după principiul meritului;
- De menționat că funcția promotoare a principiului meritului presupune că alegerea / numirea în funcții la catedre să nu se mai producă după criteriul nepotismului, astfel

punându-se în pericol interesul public și cel al competenței personale, al integrității și imparțialității.

- E cunoscut faptul că nu poți să soliciți profesorilor să ofere foarte mult, ca rezultat și calitate a activității lor, iar statul să le ofere extrem de puțin. Statul, care își neglijează profesorii, nu le acordă salarii corespunzătoare, își surpă singur temeliile. De aici concluzia că dacă și salarizarea s-ar alinia la standardele europene abia atunci vom avea șanse reale de succes.
- Viața ne-a demonstrat că tinerii și părinții acceptă instituțiile situate mai aproape de locul de trai. Astfel s-au deschis facultăți „mai ieftine” la Bălți, Cahul, Comrat, Ceadâr-Lunga din intenții nobile.

Societatea contemporană își exprimă în mod convingător atașamentul față de anumite valori ale învățământului, fie în sensul de a le promova, fie în cel de a reacționa cu vehemență la comportamente și accese care trădează încălcări grave ale valorilor învățământului juridic.

Examinată în contextul ideii europene (reintegrarea social-economică și cultural-spirituală a popoarelor Europei) și al tendinței, la scară mondială, de extindere a învățământului universitar, caracterul de masă al învățământului universitar din Republica Moldova se înscrie cu stringență atât în configurația economică a țării (a cărei sursă principală o constituie oamenii), cât și în procesele mondiale de dezvoltare a universitarismului modern [5].

Considerăm că noile formulări, aduse prin ultimele modificări la Legea învățământului, sunt de bun augur și determină problematica abordată de noi să obțină remedii și rezolvări avantajoase sub toate aspectele. Sperăm că acest demers va contribui inclusiv la schimbarea viziunii integratoare asupra învățământului juridic a tuturor subiecților și a beneficiarilor săi în definitiv.

Note:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, cu modificările și completările operate până la 15 iulie 2004. – Ch.: Ed. „Iulian”, 2004.
2. Legea Învățământului. Nr. 547-XII din 21 iulie 1995// Monitorul Oficial Nr. 6-12 (1360-1366) din ianuarie 1996.
3. Concepția politicii de cadre juridice aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova din 30 octombrie 2002, nr. 1385
4. Procesul de la Bologna privind spațiul european universitar unic (1999-2005)
5. Raport Național privind evaluarea calității învățământului juridic din Republica Moldova, 2005.